

«Գոլոս Արմենիի» (հայերեն տարբերակ),
17 հոկտեմբերի 2007 թ., Թիվ 30 (55)
<http://www.golos.am/arm/pdf/GAA17102007.pdf>

«ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏԵՂԵԿԱՏՎԱԿԱՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ԾԵՂՔՎԱԾ Է», -

կարծում է քաղաքագիտության դոկտոր, «Արարատ»
ռազմավարագիտական կենտրոնի տնօրեն Արմեն ԱՅՎԱԶՅԱՆԸ

- Պրն Այվազյան, բազմիցս հայտարարել եք, որ ներկայումս Հայաստանում կոորդինացված տեղեկատվական քաղաքականության չկա, ինչը հղի է պետության համար չափազանց բացասական եւ հեռուն գնացող հետեւանքներով՝ հատկապես արտաքին քաղաքական գերակա խնդիրների (Լեռնային Ղարաբաղի հակամարտության, 1915-23 թթ. Ցեղասպանության միջազգային դատապարտման եւ այլն) լուծման առումով:

- Տեղեկատվական քաղաքականության խնդիրը այսօրվա հարց չէ: Դեռեւս 10 տարի առաջ կացությունը բավականին լուրջ էր, եւ այն ժամանակ արդեն զգուշացնում էինք, որ հայկական կառույցները ճիշտ տեղեկատվական քաղաքականություն չեն վարում կամ էլ այդ ոլորտում պարզապես չեն աշխատում: 90-ականների երկրորդ կեսից ակնհայտ դարձավ, որ տեղեկատվական-հոգեբանական պատերազմում Հայաստանն սկսում է տանուլ տալ՝ բացարձակ անգործություն դրսեւորելով իրեն անմիջական վնաս հասցնող ամենատարբեր դիվերսիաների նկատմամբ, մասնավորապես Ղարաբաղյան հակամարտությանն առնչվող հարցերում: Սակայն այսօր իրադրությունն ավելի է վատացել՝ ինչպես որակական, այնպես էլ քանակական առումով:

Ադրբեջանն ավարտել է պետական կառույցների ստեղծումը տեղեկատվական պատերազմի ոլորտում և դրա բոլոր ճակատներով անցել Հայաստանի դեմ կազմակերպված լայնածավալ հարձակման: Ադրբեջանական այդ հարձակումն ընթանում է թուրքական ծառայությունների ու միջոցների բացահայտ եւ ընդգրկուն աջակցությամբ, ընդսմին հովանավորվելով վերջիններիս վաղեմի դաշնակիցների՝ արեւմտյան եւ իսրայելյան հատուկ ծառայությունների ու դրանց հետ կապված տարբեր «վերլուծական կենտրոնների» ու «ինստիտուտների» կողմից: Թեև բաքվեցի գեբելսները հաճախ են խոշոր վրիպումներ թույլ տալիս, նշանակետից վեր ու վար

խփում, սակայն նրանց ակտիվ աշխատանքը, ընտրված ուղղության հստակությունն ու դրան անշեղորեն հետեւելն անժխտելի են: Ինչը չի կարելի ասել հայկական կողմի մասին: Տեղեկատվական դիվերսիաների բախվում ենք ամեն օր, իսկ Չայաստանի եւ հայության տեղեկատվական անվտանգության հարցերի լուծմանը կոչված պետական եւ սփյուռքի կառույցները, կներեք, ականջներն են թափահարում՝ կացությունը փոխելու ոչ մի իրական քայլ չձեռնարկելով: Տեղեկատվության բնագավառում Չայկական կողմի հարձակողական գործողությունների մասին վաղուց է արդեն, ինչ խոսք լինել չի կարող: Ինչ վերաբերում է Չայաստանի տեղեկատվական պաշտպանությանը, ապա սխալված չեմ լինի, եթե ասեմ, որ այն ճեղքված է բազմաթիվ ուղղություններով:

- Ի՞նչ է նշանակում՝ «տեղեկատվական պաշտպանությունը ճեղքված է»: Ուզում եք ասել, որ կացությունը վերահսկողությունից դո՞ւրս է եկել, եւ մենք արդեն ի վիճակի չե՞նք դիմակայել տեղեկատվական դիվերսիաներին՝ մասնավորապես Ադրբեջանի եւ Թուրքիայի կողմից:

- Ցավոք, այդպես է... Արտասահմանյան մամուլի էջերում՝ Ադրբեջանում, Թուրքիայում, Վրաստանում լայն տարածում ստացող հակահայկական հրապարակումները ուղղակի անպատասխան են մնում, երբեմն չեն էլ նկատվում, իսկ պատահում է նաև, որ նույնիսկ պատճենվում են մեր լրատվամիջոցների կողմից: Օրինակ՝ օգոստոսին ժողովրդավարության եւ արդարության գծով եվրոպահայկական ֆեդերացիայի (ՀՀ Դաշնակցության կառույց.- **Ձ. Գ.**) կայքէջում ամբողջությամբ եւ առանց մեկնաբանությունների վերարտադրվել էր ադրբեջանական «Թրենդ» լրատվական գործակալության ընդարձակ հաղորդագրությունը՝ Ղազախստանի թերթերից մեկին Ադրբեջանի նախագահ Ի. Ալիևի տված հարցազրույցի մասին՝ Բաքվի քարոզչության ավանդական կանխադրույթներով հանդերձ՝ զավթված 20 % տարածքի եւ այլնի մասին: ԺԱԵՀՖ-ին հասցեագրված օգոստոսի 19-ի նամակում փորձեցի բացատրել ալիևյան (նաև՝ նրա դիմանկարով ուղեկցվող) կեղծիքի տարածման մեծ վնասն ու անհեթեթությունը, բայց ապարդյուն: Դուք այսօր էլ կարող եք հիանալ այդ տեղեկատվությամբ հայկական խոշորագույն լրբիստական կազմակերպության կայքէջում՝ հետեւյալ հասցեով. www.eafjd.org/spip.php?breve786&lang=en: Ստացվում է, որ կամովին ջուր ենք լցնում հակառակորդի ջրաղացին:

Արդյունավետ պատասխան չեն ստանում Ադրբեջանի կողմից հայկական պատմամշակութային ժառանգության հանդեպ վանդալիզմի չդադարող դրսեւորումները: Օրինակներից մեկը Նախիջեւանում հայկական գերեզմանոցի ոչնչացումն էր: Այսօր ողջ աշխարհի աչքի առաջ Բաքվում ոչնչացվում է Նարինանուվյան

գերեզմանոցը: Այդ բարբարոսությանը գոնե ինչ-որ չափով արձագանքեցին ռուսներն ու հրեաները, հայկական կառույցները՝ ոչ մի բառ (էնտուզիաստ անհատներին չհաշված): Թբիլիսիում՝ Չավլաբար հինավուրց թաղամասում ոչնչացվում է հայկական գերեզմանոցը: Հայկական կողմը դարձյալ որեւէ կերպ չի արձագանքում կամ, եթե արձագանքում է, ապա վրաց իշխանությունների փաստաբանի կեցվածքով, իբր՝ ինչ կա ո՞ր, մենք էլ ենք վերակառուցում Երեւանի կենտրոնը: Խոջալուի ազատագրման եւ «մարդկության հանդեպ հայերի գործած այլ հանցագործությունների» առնչությամբ Ադրբեջանի զրպարտությունները օրըստօրե առավել մեծ թափ են ստանում: Սուտը, պատմական փաստերի խեղաթյուրումը, տեղեկատվական կեղծիքները հետեւում են մեկը մյուսին, իսկ հայկական կողմը լռում է, կարծես ոչինչ էլ չի պատահել: Մենք դեռ խոսում ենք զուտ ադրբեջանաթուրքական հակահայկական քարոզչության մասին:

Բայց քիչ չեն նաև արեւմտյան լրատվամիջոցները, որոնք նույն քաղաքականությունն են վարում՝ առանց որեւէ հակահարված ստանալու: Ահա ամենաթարմ օրինակը՝ անգլիացի ճանաչված լրագրող Ռոբերտ Ֆիսկի «հայտնագործությունները» անգլիալեզու ամենահեղինակավոր թերթերից մեկի՝ բրիտանական The Independent-ի էջերում:

- Այն նույն Ֆիսկի, որը մինչ այժմ միանգամայն օբյեկտիվ եւ չեզոք ելույթներ էր ունենում Օսմանյան կայսրությունում հայերի Ցեղասպանության խնդրի շուրջ՝ նույն The Independent-ի էջերում:

- Այն նույն Ֆիսկի, որին հայերի մեծ բարեկամն են համարում... Օգոստոսին նա եկավ Երեւան եւ, տուն վերադառնալով, տպագրեց երկու հոդված. առաջինում ներկայացնում էր Հայաստանի եւ Երեւանի մասին իր տպավորությունները: Երկրորդը նվիրված էր Ցեղասպանության խնդիրներին: Ինչ վերաբերում է առաջին հոդվածին, ապա այդչափ հարգված եւ անվանի լրագրողի համար այն կարելի է պարզապես անպատշաճ համարել: Ֆիսկն արհամարանքով գրում է «տեղի անտանելի արվեստի», «Հանրապետության հրապարակում Թամանյանի կառուցած ֆաշիստական կամարի» և «Օպերայի ստալինիստական շենքի», մեր մեծ ճարտարապետի իր բանսարկու լինելու մասին, որը, իբր, զրպարտել է Չարենցին, որից հետո Չարենցին ձերբակալել են, իսկ Թամանյանն ինքնասպանություն է գործել՝ նետվելով իր իսկ կառուցած Օպերային թատրոնի տանիքից (իրականում Թամանյանը մահացել է Չարենցի ձերբակալությունից շատ առաջ)... Կարճ ասած՝ անհեթեթ ցնդաբանություն: Երկրորդ՝ օգոստոսի 28-ին լույս տեսած, Հայոց ցեղասպանությանը նվիրված հոդվածում Ֆիսկը պատմում է Ցեղասպանության թանգարան-ինստիտուտ իր այցելության մասին, ի դեպ, դարձյալ բավական անընդունելի եւ

խրատական արտահայտություններով, թեպետ, ինչպեսև իր նախորդ հրապարակումներում միանշանակ դատապարտում է Հայոց ցեղասպանությունը եւ Թուրքիայի ու իր դաշնակիցների կողմից դրա հերքման փաստը: Ինչ արժե, օրինակ, Ծիծեռնակաբերդի մոտ թաղված հայ ազատամարտիկների անհիմն համեմատությունը՝ պաղեստինյան Դեյր Յասին գյուղի 254 բնակիչների կոտորածի եւ այլ ահաբեկչությունների համար պատասխանատու հրեական «Իրգուն» կազմակերպության ահաբեկիչների հետ...

Բայց գլխավորն այն է, որ Ֆիսկն աղճատում է ղարաբաղյան հակամարտության պատկերը, որի էությունը, ըստ նրա, կայանում է նրանում, որ «հայերը կոտորել են թուրք-ադրբեջանցի գյուղացիներին», Ղարաբաղյան պատերազմն էլ իբր հայերի յուրահատուկ վրեժն էր՝ դարասկզբին իրենց հանդեպ գործված Ցեղասպանության համար: Եվ, իհարկե, ոչ մի խոսք չկա Սումգայիթում, Բաքվում, Մարաղայում հայերի ջարդերի մասին... Ֆիսկի, մեղմ ասած, օբյեկտիվությունից հեռու տեսակետներն ամբողջությամբ մեջբերելու կարիք չկա: Խնդիրն այն է, որ նրա ենթադրությունները, ըստ մեզանում ամրացած արատավոր սովորույթի, հայկական կողմից արծագանք չստացան:

- Մի՞թե ոչ ոք չարծագանքեց:

- Նախ, եկեք տեսնենք, թե նման պարագայում ով է պարտավոր արծագանքել. Եվրոպայում Հայաստանի դեսպանատունը (մասնավորապես Մեծ Բրիտանիայի), ՀՀ արտգործնախարարությունը (մասնավորապես նրա Եվրոպայի գծով վարչությունը), ԼՂՀ արտգործնախարարությունը (մասնավորապես Եվրոպայում եւ ԱՄՆ-ում նրա ներկայացուցչությունները), ՀՀ տեղեկատվական-վերլուծական պետական ծառայությունները, հայկական ավանդական կուսակցությունները, Սփյուռքի լոբբիստական կազմակերպությունները (Ամերիկայի Հայկական համագումարը, Հայ Դատի գրասենյակները, համեմատաբար վերջերս ստեղծված Ժողովրդավարության եւ արդարության գծով վերը նշված եվրոպական ֆեդերացիան), արեւմտյան հայագետները (ինչպես հայերը, այնպես էլ օտարները)...

- Եվ նրանք բոլորը լռ՞ւմ էին:

- Բոլորը: Բայց անցնենք առաջ: Որպեսզի ինչ-որ կերպ գործի գցենք այդ կառուցները, համացանցային առաքման միջոցով ԱՄՆ մեր հայրենակիցներին խնդրեցի արծագանքել Ռ. Ֆիսկի հրապարակմանը, ընդգծելով արտասահմանյան մամուլում ղարաբաղյան հակամարտության նման «լուսաբանման» վտանգավորությունը, առավել եւս, եթե հաշվի առնենք, որ դրա հեղինակը հայամետ համարվող լրագրող է, այսինքն՝ նրա խոսքն առավել հավաստի կհամարվի, իսկ The Independent-ը կարդում են միլիոնավոր մարդիկ ողջ աշխարհում:

Իմ առաջարկին առաջինն արձագանքեց ամերիկացի հայագետներից մեկը՝ դոկտոր Յոլան Սիմոնյանը. նա գրում էր, որ իմ առաջարկությունը բացարձակորեն անընդունելի է, քանզի Ֆիսկը խոշոր դեմք է, հայերի բարեկամ, որին չի կարելի քննադատել, մենք ընդամենը պարտավոր ենք նրան «մեծարել ու մեղալներ շնորհել»։

Յ. Սիմոնյանին լիակատար աջակցություն հայտնեց, նույնպես գիտնական, դոկտոր Ջո Քեչիշյանը. «Եկեք ուշադիր լինենք մեր թշնամիների ընտրության հարցում», - գրում է Քեչիշյանը ամփոփման մեջ, թեպետ որեւէ մեկը չէր առաջարկում Ֆիսկին թշնամի հայտարարել։ Խոսքը միայն լրագրողի ուշադրությունը իր անթույլատրելի սխալների ու դարաբաղյան հակամարտության վերաբերյալ փաստերը ոչ օբյեկտիվ ներկայացնելու հանգամանքի վրա հրավիրելու մասին էր։ Ֆիսկի երրորդ՝ ամենաբուռն պաշտպանը, «Կռունկ» ինտերնետային թերթի տնօրեն-ադմինիստրատոր Ասպետ Պետրոսյանը, Ֆիսկի աշխատանքը բարձր գնահատելով, ավելի հեռուն գնաց, գրելով, որ անձամբ ինքը՝ Ասպետ Պետրոսյանը, «բրիտանացի լրագրողի տվյալ հրապարակման մեջ ոչ մի այնպիսի բան չի տեսնում, որի դեմ արժե բողոքել»։ Դրանից հետո ստիպված էի գրել եւս մեկ նամակ, ավելի ճիշտ՝ կարճ գրախոսական, որում մանրամասնորեն քննադատեցի Ֆիսկի հոդվածը, ինչպես եւ նրա պաշտպանների դիրքորոշումը։

Եվ վերջապես «ճակատը» ճեղքեցինք։ Էլեկտրոնային փոստով ստացվեցին բազմաթիվ նամակներ, որոնք համակարծիք էին Ֆիսկին քննադատելու անհրաժեշտության հետ։ Վերջակետը դրեց բարոնուհի Քերոլայն Քոքսը, որն անձամբ գրել էր The Independent-ի խմբագրին՝ խստորեն քննադատելով Ֆիսկին։ Իր նամակում լեդի Քոքսը նշել է, որ Ղարաբաղյան պատերազմում հայերը, ի տարբերություն Ադրբեջանի, հանդես չեն եկել որպես ագրեսոր։ Նա Ֆիսկին հիշեցնում է «Օղակ» գործողության մասին եւ նշում, որ ինքն ականատես է եղել, երբ մեկ օրում Ստեփանակերտի վրա ընկել է 400 «Գրադ» հրթիռ։ Դա մի պատերազմ էր, որտեղ հայերը պաշտպանում էին իրենց Հայրենիքը, եւ, եթե Ֆիսկը չի ցանկանում կորցնել իր հեղինակությունը, նա պետք է ճանաչի իր եզրակացությունների անթույլատրելիությունը, - ամփոփել է լեդի Քոքսը։ Ծիշտ է, հետո եղան նաև խոսքը կտուրը գցելու փորձեր, բայց ապարդյուն (այսպես՝ անդրօվկիանոսյան հայտնի «Ճանապարհորդ» ժիրայր Լիպարիտյանը որոշ ուշացումով նետվեց The Independent-ի հրապարակման պաշտպանությանը՝ գրելով, թե իրեն դուր չի գալիս մեր պատասխանի «հավատաքննչական» եղանակը, եւ որ մենք ազգովին պետք է խորամուխ լինենք Ֆիսկի արտաբերած ճշմարտությունների մեջ, բայց արդեն ուշ էր. սփյուռքահայերի մտքի և հոգու համար մղված այդ տեղային նշանակության ճակատամարտում հաղթանակն այլևս ամրորեն կնքված էր)։

- Տարօրինակ է, որ այդքան լուրջ միջադեպը հայկական լրատվամիջոցներում չի լուսարանվել եւ ընդհանրապես որեւէ արձագանք չի եղել:

- Հայաստանյան հանրությունը, չնչին բացառությամբ, որևէ պատկերացում չուներ, թե համացանցում Ֆիսկի հրապարակումների առնչությամբ ինչպիսի բանավեճ էր բորբաքվել սեպտեմբերի առաջին օրերին: Դա եւս մեկ անգամ վկայում է համահայկական միասնական տեղեկատվական դաշտի, աշխարհով մեկ սփռված հայության մասերի միջեւ արդյունավետ օպերատիվ կապի եւ տեղեկատվական քաղաքականության կոորդինացման բացակայության մասին: Այսօր տեղեկատվական դաշտում լուրջ աշխատանքը նշանակում է աշխատանք մի քանի լեզվով՝ առնվազն հայերեն, ռուսերեն և անգլերեն:

Մինչ օրս ո՛չ ՀՀ պետական, ո՛չ էլ Սփյուռքի կառույցները այդպես էլ չեն արձագանքել այդ հակահայկական հերթական սադրանքին: Եթե կացությունը խորը վերլուծենք, ապա ակնհայտ կդառնա, որ խոսքը միայն մեկ լրագրողի հակահայկական հոդվածի մասին չէ: Ի՞նչ հետեւություններ կարելի է անել այս պատմությունից: Ինչի՞ է այս ամենը վկայում: Առաջին հերթին այն, որ տեղեկատվական ոլորտում ՀՀ եւ ԼՂՀ պետական կառույցները կաթվածահար վիճակում են: Երկրորդ՝ այն, որ Սփյուռքի կազմակերպությունները Հայկական հարցն ընկալում են հիմնականում մեկ՝ Հայոց ցեղասպանության միջազգային ճանաչման տեսանկյունից, թողնելով առանց լուրջ ուշադրության ու պաշտպանության հայության մյուս կարևոր խնդիրները՝ Արցախի և Ջավախքի ճակատագիրը, ՀՀ եւ ԼՂՀ անվտանգությունը: Մի խոսքով՝ տեղեկատվական դաշտում հայության խոր պաշտպանվածությունն ընդամենը գեղեցիկ առասպել է:

- Ձեր կարծիքով իրավիճակը կարելի՞ է փոխել: Չէ՞ որ խոսքը, ի վերջո, Հայաստանի տեղեկատվական անվտանգության, ասել է թե, երկրի ազգային անվտանգության մասին է, էլ չենք խոսում միջազգային հանրության առջև Հայաստանի իմիջի մասին...

Անհատական ջանքերով ու միջոցներով անհնար է գործը մեռյալ կետից շարժելը: Պետության ղեկավարները ցանկություն եւ քաղաքական կամք պետք է ունենան ստեղծված իրականությանը բաց աչքերով նայելու: Իսկ այսօր, կոորդինացված աշխատանքի բացակայության պատճառով, տեղեկատվական պատերազմը տանուլ ենք տալիս...

- Այսինքն՝ կարծում եք, որ Ֆիսկի հոդվածը ոչ թե «սայթաքում էր», այլ հերթական տեղեկատվական հարձակում:

- Հնարավոր է, որ Ֆիսկն ընկել է էժանագին սենսացիայի հետեւից... Բայց մյուս կողմից նման հրապարակումները միանգամայն համընկնում են որոշ ուժերի

քաղաքականությանը, որոնք պատրաստ են ճանաչելու Հայոց ցեղասպանությունը, սակայն միաժամանակ պատրաստ չեն ճանաչելու Արցախի անկախ գոյության կամ Հայաստանին միանալու իրավունքը: Բայց այդ դեպքում Ցեղասպանության ճանաչումը դառնում է ոչ ավելին, քան ձեւական խաղաքար: Չէ՞ որ **Ղարաբաղյան խնդիրը** Հայկական հարցի մի մասն է. **Ցեղասպանությունը փոխկապակցված է Ղարաբաղյան խնդրի եւ տարածաշրջանի ներկայիս աշխարհառազմավարական իրավիճակի հետ: Ցեղասպանությունը միտված էր հայ բնակչության ոչնչացմանն ու բուն հայկական հողերից տեղահանմանը: Այսինքն՝ Ցեղասպանությունը տարածքային խնդիր ստեղծեց՝ իր հայրենիքի մի բեկորի վրա հայության վերապրելու խնդիր: Այդ խնդիրը մասնակի լուծում ստացավ Արցախի, ներառյալ նախկին ԼՂԻՄ-ին հարակից տարածքի ազատագրմամբ, ինչը Հայաստանին պարզևեց տարածքի ռազմավարական խորություն եւ պաշտպանունակ սահմաններ: Եվ եթե որեւէ պետություն անկեղծ է Հայոց ցեղասպանության ճանաչման ու դատապարտման հարցում, ապա նա պետք է կատարի նաև տրամաբանորեն հաջորդ քայլը՝ ճանաչի հայության իրավունքը Արցախի եւ ազատագրած ողջ տարածքի նկատմամբ: Վերջիվերջո սա միայն այդտեղ ապրող հայ ժողովրդի ինքնորոշման խնդիրը չէ, այլ տարածքային խնդիր, որի լուծումից է կախված Հայաստանի բուն գոյությունը:**

- Հիշում եմ՝ մի անգամ հարցազրույցում խոսեցիք տեղեկատվական միասնական կառույցի ստեղծման անհրաժեշտության մասին, որը պատասխանատու կլինի այդ ոլորտի քաղաքականության համար:

- Հիմա էլ պնդում եմ, որ նման կառույցը մեզ անհրաժեշտ է: Բայց դրա համար առաջին հերթին պահանջվում է հայկական պետության հստակ քաղաքականությունը Հայկական հարցի վերաբերյալ: Ինչ վերաբերում է տեղեկատվական պատերազմում մեր անընդհատ հետ մնալուն ու պարտություններին, պետք է իմանալ, որ այդ պատերազմն ունի իր օրենքներն ու օրինաչափությունները: Վաղը հակահայկական հրապարակումները, ելույթները, գործողությունները, եթե ոչ ոք դրանք չի վիճարկում, կդառնան (հաճախ արդեն դարձել են) թույլատրելի եւ բոլորի համար ընդունելի: Հայաստանի անվտանգությանը վնաս հասցնող սուտ, կեղծ, սադրիչ կանխադրույթները կսկսեն կրկնվել ու մեջբերվել հրապարակումից հրապարակում եւ ձնահոսքն այլեւս չես կանգնեցնի... Բայց մենք նույնիսկ հպանցիկորեն չանդրադարձանք մեր ներքին տեղեկատվական անվտանգության խնդիրներին, մինչդեռ Հայաստանում Ադրբեջանն ու Թուրքիան ունեն իրենց հինգերորդ զորասյունը...

Զրույցը՝ Զառա ԳԵՎՈՐԳՅԱՆԸ